

Találkozás a nyolcvanéves Friedrich Ádám kürtművésszel

„Egy hangban minden benne van”

Friedrich Ádám kürtművész kifogyhatatlan a történetekből, s ez nem is csoda, hiszen immár nyolcvan éves életpályája rendkívül gazdag. Mint az Állami Hangversenyzenekar első kürtöse, a Budapesti Fesztiválzenekar alapító tagja, a Liszt Ferenc Kamarazenekar állandó közreműködője, a Zeneakadémia professzora és a Bartók Rádió műsorvezetője, az elmúlt fél évszázad magyar zeneéletének meghatározó egyénisége. Liszt Ferenc- és Bartók-Pásztory-díjas, Ferencsik János emlékdíjas és Érdemes Művész, akinek kedves, nevetető, tanulságos, olykor könnyfakasztó történeteiből novemberben, a Gramofon kiadójánál jelent meg a negyedik kötet Kényszerleszállás címmel, s mellette a korábbi, Réz-Metszetek című könyv második kiadása is. Részben ezek tartalmát idézve beszélgettünk az életéről, éppen olyan kedélyesen, közvetlenül és természetesen, ahogyan az a könyvekhez és Friedrich Ádámhoz illik.

◆ Hózsza Zsófia

Gramofon: Néhány éve Hajdúböszörmény díszpolgárává avatták. Bár csak az első tizennégy évét töltötte itt, mégis talán ez a legfontosabb hely az életében.

Friedrich Ádám: A háborúig olyan volt a gyerekkorom, mintha paradicsomban éltem volna. Volt egy villánk egy hatalmas telekkel az úgynevezett Középkertben, melyhez fantasztikus emlékek kötnek. Azon kívül, hogy rengeteget játszottam, itt kezdtem társadalmi életet élni, és megalapozni a beszédkultúrámat: már három-négyévesen állandóan a kerítés mellett sétálgattam, és mindenkivel elbeszélgettem, aki arra járt az utcán. Azt is tudtam, hogy kinek a kismalaca sántult meg, vagy hol születtek kismacsák. Ez a ház a háború után is megmaradt – tőlünk nem vettek el mindent, nem úgy, mint szegény nagyanyámtól. Korábban egy ideig ő igazgatta a böszörményi polgári leányiskolát, ahol édesanyám is tanított. Szégyellem, de a háború borzalmaiból akkor szinte semmit sem fogtam fel, pedig a bombázásokat a környékbeliek a mi pincénkben vészelték át. Édesapám '43-ban, az öcsém születésének évében meghalt – távol tőlünk, Sopronban, így senki sem tudja, valójában hogyan és miért.

G.: A családban mindennapos volt a zenélés, így gondolom, egyértelmű volt, hogy ön is erre adja a fejét.

F. Á.: Eleinte a foci bizony sokkal jobban érdekelt, mint az zene. Néhány hónapig Sopronhorpácson laktunk, és amikor visszajöttünk, derékig ért a gaz a telekudvaron. Egy függönyrúdgurigával egy nyár alatt lefociztam az egészet. Felírtam a falra, hogy Magyarország-Ausztria, és jegyeztem az eredményeket – persze mindig úgy intéztem, hogy a magyarok győzzenek. A nővérem akkor már elkezdett zongorázni, és igen szépen játszott. Édesanyám tanította, és sokan jártak hozzá szolfézsórára is. Szerette volna, ha én is elkezdek zongorázni, de nem akartam – talán éppen azért, mert egész nap szólt a zene a házban. Szófogadó, rendes gyerek voltam, de ebben bizony nem álltam kötélnek.

A világotáztó Friedrich Ádám – itt éppen Firenzében.

Nyolcadikos koromban aztán az egész családdal átköltöztünk Miskolcra, ahol anyám az új szakiskolában tanított. Országos hírtű módszertana volt. Nem igazán értem magam sem, de ott, a kamaszkorom kellős közepén egyik pillanatról a másikra fejest ugrottam a zenélésbe, és elkezdtem zongorázni, kürtölni és csellózni. Reggeltől estig valamelyik hangszerezen játszottam – legkevesebbet a kürtön. Az akkori tanárom gyönyörűen fúj, de egyszerűen nem tudta átadni a technikát, és elmagyarázni, hogy mitől szól olyan szépen a hangszere. Így nem volt nagy motivációm, de a hangzás-

igény legalább belém táplálódott. Mindennek tetejébe a gimnáziumban egy osztályba kerültünk a feleséggel, Kláival. Azonnal megtetszett, és ez azóta is így van. Tehát fuccsba ment az a tervem is, hogy tanulás helyett is a zenéléssel foglalkozom: ha imponálni akartam neki, nem tehettem meg, hogy rosszul felelek. Azt hiszem, neki köszönhetem a kitűnő érettségimet. A kürtölés tehát nem ment túl fényesen, mert nem gyakoroltam, a csellista vagy zongorista pályához pedig túl későn kezdtem el a hangszerjátékot. Aztán egymás után jöttek a pesti szakfelügyelők, és közölték anyámmal, hogy belőlem az életben nem lesz kürtös. Több sem kellett nekem: nekiálltam gyakorolni, és fel is vettem a Zeneakadémiára.

G.: *Mégpedig 1956 őszén. Milyen emlékei vannak a forradalomról és erről a zürzavaros tanévről?*

F.Á.: '56 szeptemberében volt a nagy Liszt Verseny, ami miatt csak októberben kezdődött a tanítás, majd 23-án véget is ért. Valaki felszaladt, hogy gyerekek, vonulnak az emberek az utcán. Persze otthagytunk mindent és elindultunk mi is. Életemben nem járkáltam annyit, mint aznap: dél után fél 2-től éjjel 1-ig nem ültem le. Egy ideig együtt voltunk a zeneakadémistákkal, de mire a Bem-szoborhoz értünk, már egyedül voltam a tömegben. Hallottam Sinkovits szavaltát a Petőfi-szobornál, és ott voltam, amikor Sztálint levágták az emelvényről. Makacs fiú volt, először még a drótkötél is elszakadt, amivel megpróbálták ledönteni. Mire február-márciusban elkezdődött volna a tanítás, a lengyel szakszervezet meghívott harminc főiskolást vendégségbe, és engem is beválogattak a csapatba. Hihetetlen volt számomra, hogy külföldre utazhatok, eszem ágában sem volt lemondani róla. A születésnapomon voltam bent az ÁVH-nál, ahol még a nevem miatt is kötözködtek, de engedtek. A minisztériumtól egy hét távollétre kaptunk engedélyt – végül 50 napig maradtunk. Ezalatt mindjárt meg is tanultam lengyelül, és a zárókoncerten – amellett, hogy játszottam –, én mondtam a búcsúbeszédet a résztvevők nevében. Néha bebecsúsztak pár orosz szó, de nekünk, magyaroknak még ezt is elnézték. Mire hazaértem, már rég folyt a tanítás a Zeneakadémián. Persze jól le is szidtak, de én sosem bántam meg ezt az utazást.

G.: *Már zeneakadémista korában állást kapott, ha jól tudom, először a MÁV Szimfonikusoknál.*

F.Á.: Igen, néhány évig ott voltam második kürtös, majd átkerültem az Állami Hangversenyzenekarba, ahol minden kürtös sváb volt, én viszont szász. Persze, amikor ez a próbajátékon szóba került, én is svábnak mondtam magam – tudtam, hogy még ez is számít. A próbajáték időpontját egyébként addig tologatták, hogy pont a nászutunk kellős közepére esett. Eszemben sem volt lemondani az utazásról, hiszen akkor még nem működött olyan egyszerűen a dolog, mint ma. Végül hárman utaztunk: Klári, én meg a kürt. Tizenhét jelentkezőből végül hárman maradtunk, s az utolsó fordulóban be kellett ülni a zenekarba. Második kürtöt játszottam Csajkovszkij V. szimfóniájában, melyben az első

— Idős Friedrich Lajos halála. A város közéletének egy régi érdemes tagja távozott el az élők sorából csütörtökön reggel. Hosszas betegeskedés után meghalt Friedrich Lajos volt nagykereskedő és gyárigazgató 70 éves korában. Ritka munkásságú, övéért minden áldozatot meghozó családfő volt, ki úgy közéleti szereplésében, mint családapai tiszte betöltésében mindenkor példaadó személység volt, s kit épen e miatt általános tisztélet és megbecsülés vette körül. Régen betegeskedett, s e miatt már régebben kénytelen volt visszavonulni a munkavégzés mezejéről, ahol pedig mindig az első sorban haladt. Halála gyászba borította feleségén, testvérén, gyermekein és unokáin kívül az Ujvárosy—Kövér—Antalóczi, Méder sib. családokat. A család a következő gyászjelentést adta ki: Id. Friedrich Lajosné szül. Méder Pirokska felesége, úgy a maga valamint gyermekei, unokái, testvere, apósa és az összes rokonság nevében is mély fájdalommal tudatják, hogy a legjobb férfi, apa, nagypapa, testvér, vő és rokon id. Friedrich Lajos nagy kereskedő, gyárigazgató folyó évi március hó 4 én reggel fél 8 óraker életének 70-ik boldog házasságának 42 ik évében az Úrban csendesen elhunyt. Drága kedvesünk földi részzeit f. hó 6 án délután 2 óraker fogjuk a róm. kat. egyház szertartása szerint a Mester uca 7. szám alatti házunktól a róm. kat. temetőben örök nyugalomra helyezni. Az engesztelő szentmise áldozatot f. hó 6-án reggel fél 8 óraker fogjuk az Egek Urának bemutatni. Az örök világosság fényeskedjék neki!

— Zongoraórák. Dr. Friedrich Józsefné szeptember hó 15.-én kezdi a tanítást. Jelentkezni lehet lakásán, Mester-u. 7. sz. alatt.

Két családi emlék a hajdúböszörményi helyi sajtóból. Friedrich Ádám szülővárosának díszpolgára.

kürtnek van egy gyönyörű szólója. Szünetben a zenekari titkár megkérdezte: „Fiam, játszott már ezt a szólót?” Mit mondhattam volna... „Persze, hogy játszottam!” Erre közölte, hogy akkor mindjárt be is mutathatom. Gyakorolni nem állhattam neki, mert lelepleztem volna magam – egy-két kényes lépést megnéztem, és amikor beültünk, nekivágtam. De végig sem kellett fújnom: a zenekar elkezdett taposolni. Ez 1960-ban volt, és '91-ig játszottam az ÁHZ-ban.

G.: *Az Erkel Színházban is játszott egy ideig, ami egészen más repertoárral és életmóddal jár, mint a szimfonikus zenekari munka.*

F.Á.: Igen, három hónapig helyettesítettem az Erkelben az első kürtöst. Köszönettel gondolok vissza Beleznay Tibor kollégámra, aki nélkül egy-egy előadás talán még ma is tar-

tana. Az operakottákban ugyanis borzasztóan nehéz eligazodni, tele vannak módosításokkal, színes jelzésekkel: ide ugorj, oda ugorj, ezt fél hanggal feljebb... És mindezt a legtöbbször blattolva. Kedves és befogadó közeg volt, rendkívül jól éreztem ott magam – pedig igen nehéz időszakomat éltem: volt, hogy egyenesen a kórházból taxiztam az előadásra, mert bent feküdtem migrénnel. Üdítő volt valami egészen mást játszani, mint addig – főleg, hogy nagyon szerettem, és hallgatóként fejből tudtam szinte az összes operát.

G.: Honnan ered ez a széleskörű operaismeret- és szeretet? Volt ideje előadásokra járni vagy lemezeket hallgatni a muzsikusi pálya mellett?

F.Á.: Amikor Miskolcon beleszerettem a zenébe, kedvenc szórakozásom az volt, hogy operafilmeket néztem a moziban. Mivel nem sok közük volt az aktuálpolitikához, ezeket még a legvadabb Rákosi-korszakban is behozták külföldről. Lammermoori Lucia, Rigoletto, A trubadúr, Aida... Meg sem tudom mondani, hányszor láttam őket. Anyám háromgyerekes özvegy volt, de ha én háromszor akartam látni ugyanazt a filmet, akkor annyiszor adott rá pénzt. Ezek az élmények életre szóltak, de a koncertek is, hiszen Miskolcon pezsgő zenei élet volt. Például Cziffra Györgyöt is hallottuk ott, egy diósgyőri cukrászdában. A mai napig sem fizettem ki a tortámat – akkora tömeg volt, hogy a végén kisodort magával. De nemcsak fiatalkoromban jártam koncertekre, egész életemben igyekeztem minél többön ott lenni. A zenekari muzikusokra ez egyáltalán nem jellemző, nagyon ritkán találkoztam csak kollégákkal a koncerteken. Pedig ebből lehet a legtöbbet tanulni. Technikát is – rengeteg hasznos légzéstechnikai fortélyt lestem el például énekesektől –, és ami ennél sokkal fontosabb: a zenélést. A koncertélmények azok, amik az ember muzikalitását életben tartják és fejlesztik.

G.: A koncertezés mellett több mint 30 évig tanított, előbb zeneiskolában, majd a Bartók Konzervatóriumban, '83-tól pedig a Zeneakadémián. Mi volt a legfontosabb elv, amit szem előtt tartott pedagógusi pályája során?

F.Á.: Igen, a Zeneakadémia velem együtt lett főiskolából egyetem. 59 évesen kellett habilitálnom koncerttel, idegen nyelvű tanítással. Sosem voltam híve annak, hogy csak egyféleképpen lehet jól kürtölni. Először mindig azt puhatoltam a növendékeknél, hogy mi az, amit maguktól tudnak. Ha ő kicsit máshova teszi a fúvókát, mint én, de jól szól, miért változtatnék rajta? Egész tanári pályafutásomra pozitívan gondolok vissza, mert én magam is rengeteget tudtam tanulni a növendékektől.

G.: Egyik könyvében olvastam néhány történetet arról, amikor néhány hónapig egy dél-olasz város, Catania zenekarában muzsikált. Melyik a legkedvesebb emléke?

F.Á.: Ott játszottam életem legkellemesebb próbajátékát: talán, mert nem is tudtam, hogy az. A palermóiak többször kérték, hogy a cataniai megbízásom után szerződjek hozzájuk, de én nem adtam be a derekam. Egyszer az ottani első

A Filharmonia Fúvósötös legsikeresebb időszakában; jobbra elől Friedrich Ádám

kürtös, akivel hamar jóban lettünk, meghívott magához egy délutáni iszogatásra és közös játékra. Az összejövetel harmadik résztvevője egy palermói argentin kolléga volt. Fantasztikus volt az a délután. Reicha-triókat játszottunk, Etna, tenger, a kert tele virággal: körbevett minket a hamisítatlan itáliai hangulat, egy finom pohár bor után pedig még élvezetesebb volt a játék. Szólamot is cseréltünk, s emlékszem, a palermói kolléga rácsodálkozott, hogy mélykürtöt is tudok játszani. Amikor legközelebb bementem a cataniai színházba, felháborodva közölték, hogy próbát játszottam Palermóba. De végül persze nem mentem el.

G.: Sosem gondolt arra, hogy végleg külföldre költözzön?

F.Á.: Sokszor hívtak, és minden alkalommal komolyan elgondolkodtam az ajánlatokon, de a feleségem és a lányaim nem akartak jönni. Olaszországban szívesen dolgoztam volna, úgyhogy el is telefonáltam a fél fizetésemért, de Klárit nem tudtam kicsalni. Egy luxemburgi koncertünk után egy magyar impresszárió erősen ígérte, hogy kivisz Los Angelesbe. Az mondjuk nekem is túl messze lett volna, és Németország sem tetszett, pedig ott is akadt volna lehetőség. Végül is én nagyon szeretem Magyarországot – azt hiszem, kitelepülni nem is tudtam volna, esetleg pár évadra kimenni. Itthon ugyanis három állással tudtam csak fenntartani a számunkra – viszonylag – kényelmes életszínvonalat. De persze az is hozzátartozik a dologhoz, hogy itthon a külföldihez képest nagyon magas színvonalú zenei élet volt, és azt hiszem, van is.

G.: És Ön ennek nem csak a muzsikusi oldalát ismerte, hiszen sokáig dolgozott rádiós műsorvezetőként. Hogyan került a Bartók Rádióhoz?

F.Á.: Elmentem oda és azt mondtam, hogy szeretnék műsort vezetni. Nagyon bizalmatlanok voltak, ami érthető, de egy próbafelvétellel meggyőztem a döntéshozókat. Sokáig vezettem a Muzsikáló délutánt, majd a Muzsikáló reggelt. Azt a műsorvezetési stílust vettem alapul, ami nem zenetudományi, inkább általános emberi szempontból közelíti meg a zenét. Imádtam ezt a munkát, mert beszélni sosem esett nehezemre, és a mikrofontól sem jöttem zavarba. Volt, hogy nem a megfelelő adástervet küldték el nekem, és teljesen másra készültem, mint amit sugároztak. Gond nélkül le tudtam rögtönözni egy egész műsort. Kertész Iván szerkesztő barátommal együtt küldtek el bennünket egy évtizede. Ez nagyon fáj, és fáj a mai napig. Amikor leadtuk a belépőkártyánkat, a portás azt mondta: „Uram, tudom, hogy elmegy. Igazán sajnálom, én nagyon élveztem az adásait.” Ennél nagyobb dicséretet és szebb búcsúztatót nem kaphattam volna.

G.: A kürtölést biztosan legalább ilyen fájdalmas volt abbahagyni...

F.Á.: Nem, a kürtölést könnyebb volt abbahagyni, mert a vége felé már komoly problémákkal küszködtem: remegett a kezem. Klári talált nekem egy szívritmus-szabályozó gyógyszert, ami megszünteti a kézremegést, s ezért kifejezetten ajánlják zenészeknek: állítólag a Bécsi Filharmonikusok

kon tesztelték egy matinékoncerten. Valóban használt, nyolc aktív évet kaptam tőle ajándékba. De nemcsak adott, el is vett: nyugodtan fújtam, csak éppen nem örültem neki. Régebben bárhogy is izgultam, nagyon jó érzéssel töltött el, ha tetszett, amit hallottam. Meg tudja, ez a szakma eléggé megviseli az idegeket, hiszen a kürt nagyon gyakran egyedül játszik, a hibát pedig a süketek is hallják. Nem beszélve a folyamatos bizonyítási kényszerről, a kollégákkal való, különböző hangulatú versengésekről. Mindennek tetejében pedig ott vannak a saját elvárások is, hiszen, ha egyszer elérünk egy szintet, többé nem akarjuk alább adni – akkor sem, ha tudjuk, hogy tökéletes nincs. Puskás és Messi is rúgtak már mellé tizenegyet.

G.: A Kényszerleszállás „Kitől tanultam meg kürtölni?” című fejezetében egyetlen kürtös nevére sem bukkantam...

F.Á.: Én egész életemben muzsikusként közeledtem a hangszerem felé, és nem hangszeresként a zene felé. Muzsikálni pedig nem a kürtösök vagy kürttanárok tanítottak, hanem a családtagjaim, a barátaim, a cselló, az általam hallott zenészek és énekesek... Van, aki sokkal többet tud nálam a kürtölésről, de attól nem jobb muzsikos. Csajkovszkij VI. szimfóniáját játszottuk egyszer, aminek az elején, a kürtszólóban van egy hosszú tartott cisz. Akkor éppen nálunk muzikált Banda Ede, mint szólócellista. Próba után odajött és azt mondta: „Erről van szó!” „Miről, tanár úr?” – kérdeztem én. „Hogy egy hangban minden benne van.” ■

A WARNER MUSIC KLASSZIKUS AJÁNLATA

Diana Damrau
Charles Castronovo
Ludovic Tézier
vezényel: Daniel Oren
A Royal Opera House előadása, 2016

DVD
0190295792053
BR
0190295792022

DONIZETTI: LAMMERMOORI LUCIA

Joyce DiDonato
Michael Spyres
Marie-Nicole Lemieux
vezényel:
John Nelson

4 CD
0190295762209
+ bónusz DVD

BERLIOZ: A TRÓJAIK

Imeneo
Riccardo Primo
Siroe
Xerxes
Radamisto

standard CD
0190295759667
deluxe CD
0190295774455

THE HANDEL ALBUM – PHILIPPE JAROUSKY

Mascagni
Puccini
Boito
Ponchielli
Giordano
Leoncavallo

CD
0190295780241
LP
0190295756369

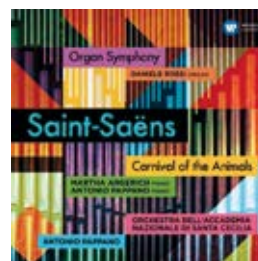
ETERNAMENTE – ANGELA GHEORGHIU

Debussy
Ravel
Fauré
Duparc
MARIANNE
CREBASSA
FAZIL SAY

CD
0190295768973

SECRETS – FRANCIA SZERZŐK DALAI

DANIELE
ROSSI
MARTHA
ARGERICH
ANTONIO
PAPPANO

CD
0190295755553

**SAINT-SAËNS: Orgonaszimfónia
Az állatok farsangja – kézzongorás változat**